

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ)

Γενικά

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αλλά και να δώσουμε την προοπτική για το μέλλον της ελληνικής αγροτικής ανάπτυξης.

Εκτιμούμε την σημερινή υφισταμένη κατάσταση της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, τα μεγέθη της, την διάρθρωση της, την υποδομή της σε σχέση με το παγκόσμιο περιβάλλον, το ευρωπαϊκό και κυρίως με την Κ.Α.Π. 2006-2013 και τις απαιτήσεις και υποχρεώσεις που απορρέουν από την εφαρμογή της.

Κάνουμε και μια συνοπτική αποτίμηση των θετικών και αρνητικών αποτελεσμάτων της πολιτικής της ποσότητας στην αγροτική παραγωγή.

Με τα παραπάνω δεδομένα προτείνουμε μέτρα και πολιτικές για την **ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ** που θα απαντούν στα προβλήματα και τις αδυναμίες και θα αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα μας στην δυνατότητα παραγωγής ποιοτικών προϊόντων.

Κατάσταση ελληνικής αγροτικής παραγωγής-Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αγροτικού τομέα

Εκτιμάται ότι το 16-18% περίπου του ενεργού πληθυσμού στη χώρα μας απασχολείται, ή δηλώνει πως απασχολείται στον πρωτογενή τομέα. Περίπου 820.000 γεωργικές εκμεταλλεύσεις έχουν επισήμως δηλωθεί ότι λειτουργούν, από τις οποίες το 25% έχουν μέγεθος λιγότερο από 9 στρέμματα και κατέχουν ποσοστό μόλις 2,8% της γεωργικής γης.

Α) Η φυτική παραγωγή κατέχει το 70-75% του συνόλου της αγροτικής παραγωγής και έχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα :

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ – ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ (strengths)

- ❖ Οι κατάλληλες εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας μας.
- ❖ Οι αξιόλογες επενδύσεις που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.
- ❖ Η καταξίωση στην Ευρωπαϊκή αγορά.
- ❖ Η σημαντική έρευνα που γίνεται τελευταία από πλευράς επιστημονικών ιδρυμάτων.
- ❖ Τα μεγάλα περιθώρια αύξησης της διακίνησης στην εσωτερική και διεθνή αγορά των ποιοτικών προϊόντων.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ – ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ (weaknesses)

Παράλληλα με τα δυνατά σημεία που αναπτύχθηκαν ανωτέρω, υπάρχουν και τα αρνητικά σημεία, τα κυριότερα των οποίων είναι τα εξής:

- Έλλειψη ολοκληρωμένου σχεδίου ανάπτυξης και απουσία προγραμματισμού από την πολιτεία.
- Η ανεπαρκής οργάνωση και η κακή διαχείριση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Το υψηλό κόστος χρηματοδότησης οι δυσμενείς όροι χρηματοδότησης.
- Έντονος ανταγωνισμός στις Ευρωπαϊκές Αγορές από χώρες όπως η Ισπανία, η Γαλλία, η Ιταλία και Τρίτες χώρες.
- Προβλήματα στην ποιότητα – τυποποίηση – πιστοποίηση.
- Οι συνθήκες εμπορίας και η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων. Υπάρχει μεγάλος αριθμός μικρών εκμεταλλεύσεων.

- Κατακερματισμός (τοπικά - εθνικά) φορέων παραγωγής & εμπορίας, οι εξαγόμενες ποσότητες είναι κατακερματισμένες μεταξύ πολλών εξαγωγέων, ελάχιστοι από τους οποίους έχουν απ' ευθείας επαφή με τις αλυσίδες των σούπερ μάρκετ.
- Τέλος η υπεργήρανση του ενεργού και παραγωγικού αγροτικού πληθυσμού.

B) Η Ζωική παραγωγή το 25-30% αντίστοιχα του συνόλου της αγροτικής παραγωγής και έχει τα ακόλουθα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα :

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ – ΘΕΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ (strengths)

Η χώρα μας είναι έντονα ελλειμματική όπως αναφέρθηκε στα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα ήτοι σε αγελαδινό γάλα, βόειο και χοιρινό κρέας. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι Έλληνες προτιμούν τα ελληνικά προϊόντα επειδή τα θεωρούν πιο ασφαλή και ανώτερης ποιότητας δίνει τη δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της ζωικής παραγωγής στη χώρα μας. Γενικά, επικρατεί η αντίληψη πως οι δυνατότητες της Ελλάδας για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και την παραγωγή ανταγωνιστικών κτηνοτροφικών προϊόντων είναι περιορισμένες εξ' αιτίας του ξηροθερμικού κλίματος. Όμως η αυξανόμενη δυνατότητα αρδεύσεων, η σταδιακή απελευθέρωση εκτάσεων από καλλιέργειες που οι επιδοτήσεις τους εντάσσονται στο σύνολο τους ή εν μέρει στην ενιαία αποδεδουλευμένη ενίσχυση με την αναθεωρημένη Κ.Α.Π, η εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας αποτελούν τη βάση για ουσιαστική ανάπτυξη της Κτηνοτροφίας.

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ – ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ (weaknesses)

Οι κυριότεροι παράγοντες που συντέλεσαν στην περιορισμένη ανάπτυξη της ελληνικής κτηνοτροφίας είναι :

- ❖ Οι εδαφοκλιματικές συνθήκες (φτωχοί και ξηροθερμικοί βοσκότοποι για την αιγοπροβατοτροφία και κρεοπαραγωγό βοοτροφία) και οι αδυναμίες της φυτικής παραγωγής, όπως ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος και η μονοκαλλιέργεια.
- ❖ Η μη οριοθέτηση των βοσκοτόπων.
- ❖ Η διάθεση αρδευόμενων εκτάσεων για ισχυρά επιδοτούμενες καλλιέργειες που αποτρέπουν την καλλιέργεια ζωοτροφών απαραίτητων κυρίως για την χοιροτροφία, πτηνοτροφία και βοοτροφία.
- ❖ Ο ανταγωνισμός των ζωικών προϊόντων από τα ομοειδή προϊόντα άλλων χωρών και ιδίως των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο ανταγωνισμός αυτός είναι έντονος στο βόειο και χοιρινό κρέας.
- ❖ Η ανεπαρκής οργάνωση και η κακή διαχείριση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Το υψηλό κόστος χρηματοδότησης οι δυσμενείς όροι χρηματοδότησης και το μεγάλο ύψος των απαιτούμενων επενδύσεων.
- ❖ Μη καθετοποίηση της παραγωγής (εκτός της πτηνοτροφίας και χοιροτροφίας και της βοοτροφίας σε μικρότερο βαθμό). Οι συνθήκες εμπορίας και η διάρθρωση των εκμεταλλεύσεων. Υπάρχει μεγάλος αριθμός μικρών εκμεταλλεύσεων.
- ❖ Μη ικανοποιητική κτηνιατρική περίθαλψη και προστασία με αποτέλεσμα μεγάλες απώλειες ζώων και μείωση παραγωγής.
- ❖ Οι φορείς διαχείρισης, εμπορίας και προβολής των προϊόντων με χαμηλές έως ανύπαρκτες δυνατότητες.

Οι παραπάνω παράγοντες εκτός του ότι συντελούν στην περιορισμένη ανάπτυξη του τομέα συντελούν και στη διαμόρφωση σχετικά υψηλού κόστους παραγωγής, με αποτέλεσμα υψηλές τιμές στην κατανάλωση και έντονο ανταγωνισμό.

Συμμετοχή ελληνικής αγροτικής παραγωγής στην εθνική οικονομία

Ο αγροδιατροφικός τομέας της χώρας μας συμβάλει κατά 7-8% στον σχηματισμό του εθνικού μας εισοδήματος και κατά 18% στην απασχόληση του ανθρώπινου δυναμικού, ενώ κατέχει το 30% περίπου του συνόλου της αξίας των εξαγωγών μας.

Επιπτώσεις της πολιτικής ποσότητας στην αγροτική παραγωγή

Η αύξηση της παραγωγής αγροτικών προϊόντων μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, με εντατικοποίηση της παραγωγής τους, δημιούργησε επαρκή πλούτο έτσι ώστε να εκλείψει σε πολλές χώρες το φαινόμενο της φτώχειας και της αστίας.

Αυτό το πλαίσιο θεώρησης όμως των πραγμάτων ωθούσε τους παραγωγούς να εφαρμόζουν ένα σύνολο καλλιεργητικών μέτρων, που είχε σαν αποτέλεσμα τις αυξημένες εισροές φυτοφαρμάκων και χημικών λιπασμάτων στην διαδικασία παραγωγής, με προφανείς επιδράσεις στην διατροφική αλυσίδα και στο περιβάλλον και με επιπτώσεις όπως τις παρακάτω:

- ❖ Χρηματοδοτήσεις αντιπαραγωγικές
- ❖ Διατροφικές κρίσεις –διοξίνες, τρελές αγελάδες, αλλεργίες, κ.λ.π.
- ❖ Αστικοποίηση ερήμωση υπαίθρου
- ❖ Καταστροφή πόρων –εδαφών, νερών, ποικιλιών, φυλών
- ❖ Κλιματολογικές αλλαγές φαινόμενο θερμοκηπίου, έρημοποίηση.

Οι οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών με την υπερπαραγωγή αγροτικών προϊόντων στις αναπτυγμένες κοινωνίες, οδήγησαν σε θεμελιώδεις αλλαγές των απόψεων για την υφή και το ρόλο της αγροτικής οικονομίας.

Νέο περιβάλλον

Πιστεύουμε πως η ανάγκη της ανταγωνιστικότητας θα προκαλέσει σημαντικές αλλαγές στη διάρθρωση των γεωργικών μας εκμεταλλεύσεων. Δεν πιστεύουμε, ωστόσο, πως αυτές οι αλλαγές θα πρέπει να οδηγήσουν αναγκαστικά σε εγκατάλειψη της υπαίθρου, όπως προφητεύουν ορισμένες «Κασσάνδρες». Οι ιδιαίτερες κλιματολογικές συνθήκες, η διάρθρωση της ελληνικής γεωργίας, η παράδοση, αλλά και η διάρθρωση της εθνικής μας οικονομίας με τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που παίζει ο τουρισμός, ευνοούν την παραγωγή πολύ καλής ποιότητας «μεσογειακών προϊόντων». Συνεπώς, η «μεσογειακή διατροφή», η «ποιοτική γεωργία», και η «βιολογική γεωργία» πρέπει να αποτελέσουν την «αιχμή του δόρατος» της ελληνικής γεωργίας κατά την επόμενη δεκαετία. Η στρατηγική αυτή επιλογή ευνοείται επίσης, από τις διατροφικές τάσεις των καταναλωτών στις σύγχρονες «κοινωνίες της αφθονίας», από τη νέα διεύρυνση της Κοινότητας καθώς η ελληνική γεωργία είναι σαφώς συμπληρωματική (και όχι ανταγωνιστική) στη γεωργία της ΕΕ-25, και από τη δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού που προσθέτει 12.000.000 επιπλέον καταναλωτές στη χώρα μας σε κάθε τουριστική περίοδο.

Κάθε ρεαλιστική αξιολόγηση των στοιχείων και των τάσεων που διαμορφώνουν το μέλλον δείχνει πως ο αριθμός των πλήρως απασχολούμενων αγροτών θα μειωθεί στο μέλλον καθώς αναπτύσσονται νέες και πιο προσοδοφόρες ευκαιρίες απασχόλησης στον εξωγεωργικό τομέα της υπαίθρου και καθώς οι παραμένοντες στο γεωργικό επάγγελμα αγρότες

προσπαθούν να μεγαλώσουν τις γεωργικές τους εκμεταλλεύσεις, ώστε να αποκτήσουν μία μεγαλύτερη κλίμακα δραστηριοτήτων και να καταστούν βιώσιμες. Οι αγρότες που είναι κάτοχοι μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων επιλέγουν, κατά συνεχώς αυξανόμενο αριθμό, τη μερική απασχόληση στη γεωργία. Σε πολλές περιπτώσεις, τα εξωγεωργικά εισοδήματα των μικρομεσαίων αγροτών είναι σαφώς μεγαλύτερα από τα εισοδήματα που προέρχονται αποκλειστικά από γεωργική δραστηριότητα. Όλες οι αντικειμενικές αξιολογήσεις οδηγούν στο συμπέρασμα πως η «γεωργία μερικής απασχόλησης» θα αυξηθεί σημαντικά στην Ελλάδα κατά την επόμενη δεκαετία, καθώς η εθνική οικονομία θα συνεχίσει να αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες απασχόλησης και εισοδήματος στους κατοίκους της υπαίθρου.

Σε αυτό το περιβάλλον, που συστηματικά διαμορφώνεται τουλάχιστον κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, η **στροφή προς την ποιότητα αποτελεί ίσως την μοναδική διέξοδο επιβίωσης της αγροτικής οικονομίας που στηρίζεται στις μικρές-μεσαίες οικογενειακές γεωργικές εκμεταλλεύσεις και ασκείται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.**

Νέα Κ.Α.Π. 2006-2013 πολλαπλή συμμόρφωση

Η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.) στο πλαίσιο της Agenda 2000, μειώνει τις επιδοτήσεις που συνέβαλαν στην στήριξη των τιμών και των αγορών και αντιστάθμιζαν την τυχόν απώλεια εισοδήματος των παραγωγών. Οι αναθεωρήσεις αυτές δημιούργησαν τον νέο διαρθρωτικό Κανονισμό, τον επονομαζόμενο «Δεύτερο Πυλώνα» της Κ.Α.Π., ο οποίος ενσωμάτωσε από κοινού μέτρα για την διαχείριση και την προστασία του περιβάλλοντος και μέτρα ανάπτυξης της υπαίθρου, σαν ενδιάμεσο στάδιο προσαρμογής πριν την πλήρη απελευθέρωση του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και τροφίμων.

Η πλήρης απελευθέρωση από το 2013, του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, θα αυξήσει περισσότερο τις ανταγωνιστικές πιέσεις προς τους Έλληνες αγρότες και τους παρασκευαστές και εμπόρους τροφίμων και ποτών.

Νέα Κ.Α.Π. στα Αγροτικά Προϊόντα σημαίνει :

- ❖ να παράγουν ασφαλή τρόφιμα υπό καλές συνθήκες υγιεινής
- ❖ να εξασφαλίζουν την ορθή μεταχείριση των ζώων
- ❖ να εφαρμόζουν μεθόδους παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον
- ❖ να προωθούν τη βιώσιμη αγροτική οικονομία.

Ποιοτικά τρόφιμα χαρακτηριστικά

α) χαρακτηριστικά «υγιεινής-ασφάλειας» π.χ. χωρίς υπολείμματα φυτοφαρμάκων και κτηνιατρικών φαρμάκων, παθογόνα μικρόβια, βαρέα μέταλλα, τοξίνες κ.α.

β) «θρεπτικά» χαρακτηριστικά π.χ. θερμίδες, βιταμίνες, λιποπεριεκτικότητα κ.α.

γ) «αξιολογικά» χαρακτηριστικά π.χ. μέγεθος, εμφάνιση, γνησιότητα, γεύση, ακεραιότητα, ευκολία παρασκευής κ.α.

δ) χαρακτηριστικά «συσκευασίας» π.χ. υλικά συσκευασίας, σήμανση κ.α.

ε) χαρακτηριστικά «μεθόδων παραγωγής-επεξεργασίας» π.χ. οργανικά προϊόντα, προϊόντα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, μη γενετικά τροποποιημένα, κ.α. .

Αναγκαιότητα υποστήριξης του τομέα των ποιοτικών προϊόντων

Η αναγκαιότητα παραγωγής και στήριξης των ποιοτικών προϊόντων προκύπτει από τα υπάρχοντα και αυξανόμενα περιβαλλοντικά προβλήματα και προβλήματα διατροφής. Τα τελευταία χρόνια η ανάπτυξή τους στην Ελλάδα είναι ραγδαία και οφείλεται στους παρακάτω λόγους:

- ❖ Οι κατάλληλες εδαφοκλιματικές συνθήκες της χώρας μας, η αναζήτηση νέων γεωργικών προτύπων από νέους ηλικιακά παραγωγούς που επιθυμούν να επενδύσουν στο χώρο και η αναγκαιότητα διαφοροποίησης της ελληνικής αγροτικής παραγωγής, δημιουργούν νέες προτεραιότητες.
- ❖ Η σημαντική άνοδος των επιδοτήσεων στη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία, προγράμματα πιλοτικά που αφορούν βασικά προϊόντα στηριγμένα στα πρότυπα Ολοκληρωμένης διαχείρισης και Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.
- ❖ Η δημιουργία του ΟΠΕΓΕΠ-AGROCERT, ως φορέα εποπτευόμενου από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων για τον έλεγχο και την πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων, έπαιξε ουσιαστικό ρόλο στις νέες εξελίξεις και τροφοδοτεί όλους τους εμπλεκόμενους με δημιουργικές επιχειρηματικές ιδέες.
- ❖ Οι ομάδες παραγωγών, μεγάλοι παραγωγοί, πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις σε συνεργασία με εταιρείες τεχνικών συμβούλων, παράγουν προϊόντα σύμφωνα με τα εθνικά ή διεθνή πρότυπα, τα οποία πιστοποιούνται από πιστοποιητικούς οργανισμούς, τυποποιούνται και συσκευάζονται σε συσκευαστήρια των πρώτων, τα οποία είναι πιστοποιημένα κατά HACCP και ISO και προωθούνται στην αγορά, σε τιμές αντίστοιχες των συμβατικών προϊόντων χωρίς να έχουν μεγάλες δυνατότητες προβολής και προώθησης τους.

ΣΤΟΧΟΣ

Συνεπώς, ο στρατηγικός στόχος της Ελληνικής Κοινωνίας προκειμένου να εξασφαλισθεί η βιωσιμότητα της ελληνικής γεωργίας θα πρέπει να είναι η επιδίωξη δημιουργίας, όπου αυτό είναι δυνατό, αγροτικών εκμεταλλεύσεων, οι οποίες θα παράγουν υγιεινά, υψηλής ποιότητας προϊόντα, με τρόπους φιλικούς στο περιβάλλον που θα ικανοποιούν τις απαιτήσεις των καταναλωτών, σε διεθνώς ανταγωνιστικές τιμές.

Για την κατάκτηση της ελληνικής αγοράς πρέπει να καλύπτονται τέσσερις προϋποθέσεις:

- Το προϊόν να υπάρχει στην αγορά σε καθημερινή βάση.
- Να είναι υψηλής ποιότητας.
- Να είναι φθηνό.
- Να το γνωρίζει ο καταναλωτής.

Αυτό το τελευταίο είναι και το πιο δύσκολο γιατί έχει να κάνει με τη διαφήμιση, που απαιτεί πολύ χρήμα και στενή συνεργασία φορέων.

Μέτρα για την υλοποίηση του στόχου

- Πολιτικά (επιλογή σαν βασικό κλάδο της εθνικής οικονομίας)
- Οικονομικά (χρηματοδότηση σε υποδομές και προβολή)
- Τεχνικά (τεχνογνωσία ερευνά εκπαίδευση)
- Διαρθρωτικά (φυτική-ζωική παραγωγή)
- Φορείς διαχείρισης (νέες μορφές συνεταιρισμών).

Για να κερδηθεί η μάχη όμως για την παραγωγή, τυποποίηση και συσκευασία προϊόντων ανταγωνιστικών στις διεθνείς αγορές, προϊόντων που παράγονται με σεβασμό στο περιβάλλον και με τρόπο που εγγυάται την υγιεινή και την ασφάλεια τους, χρειάζεται η κινητοποίηση του συνόλου των παραγόντων της πρωτογενούς παραγωγής, της βιομηχανίας, του χονδρεμπορίου και λιανεμπορίου, των αρμόδιων κρατικών και ιδιωτικών πιστοποιητικών φορέων και προπαντός η ενίσχυση των προσπαθειών τους από τα εθνικά και περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα.

Χαμπίδης Δημήτρης
Γεωπόνος-Μελετητής
Πρόεδρος της Αειφορική Α.Ε.
Μέλος του Δ.Σ. του ΓΕΩΤΕΕ